

VIKBA30

Psaní odborných textů

Mgr. Pavlína Mazáčová, Ph.D.

24. 2. 2017

Organizace výuky

- **Cíle předmětu pro studenty:**
  - získat kompetence pro psaní různých odborných textů v rámci VŠ i v dalším životě
  - obohatit odbornou komunitu o své vlastní odborné texty – časopis Inflow <http://www.inflow.cz/>
- **Cíle předmětu pro vyučující:**
  - vedle výše uvedených také participace studentů na Dnech informačního vzdělávání na MU

Obsahový rámec předmětu

- Odborné psaní na VŠ – co, jak a proč psát
- Proces psaní - volba tématu, jednotlivé fáze vzniku textu, obsah a forma odborného textu (kratší útvary/ rozsáhlejší útvary)
- Struktura odborných textů – věta, odstavec, kapitola
- Kde a jak zveřejnit odborný text – archiv závěrečné práce, odborná periodika, recenzní řízení
- Vyhledávání v různých zdrojích informací, použití literatury
- Redukovaný text – jeho tvorba, druhy, použití
- Citace, plagiátorství a etické aspekty odborné práce
- Nejčastější jazykové chyby (gramatika, stylistika)
- Kritické psaní – metody práce s odborným textem
- Reflexe vlastních odborných textů

Organizace výuky a hodnocení

- **Docházka**

- povinně 75 % studenti prezenčního studia
- povinně páteční bloky dané KISKem pro studenty kombinovaného studia: **24. února, 17. března, 7. dubna, 28. dubna, 19. května 2017**

- **Hodnocení**

- odevzdávání úkolů (3 průběžné + 1 závěrečný syntetizující) – zadání bude upřesněno
  - všechny průběžné jsou povinné
- spolupráce a aktivita v hodinách

Zdroje: Kurz práce s informacemi

<http://kpi.knihovna.cz/>

Sebeřízení

Definování
tématu

Organizace
informací

Formální
zpracování textu

Internet jako
zdroj informací

Hodnocení zdrojů
a informací

Vizualizace

Databáze
odborných textů

Efektivní čtení

Prezentace

Zdroje a způsoby
získání informací

Tvorba textu

Sdílení a spolupráce

Práce & loučení

Na začátku cesty za odborným textem

- **Terminologie**

- **Odborný text**

- Jak vypadá
    - Kde jej lze najít
    - Kdo hlídá jeho odbornost
    - Odbornost = kvalita, srozumitelnost, záživnost, nezávislost

Rysy odborného textu

- Stručné a věcné vyjadřování
- Neosobní přístup autora a objektivnost
- Styl psaní bez emocí
- Odborná terminologie
- Záměr autora
- Logika výstavby textu
- Citace nebo odkazy na jiné autory
- Specifické zaměření

Další znaky odborného textu

- Odborný přínos
- Zakotvenost v současném stavu poznání
- Řešení problému

Typy odborných textů na VŠ

- **Školní práce**
  - Seminární práce (návuk základních odborných dovedností)
- **Kvalifikační práce**
  - **Bakalářská** – vede k získání titulu Bc.
  - **Magisterská diplomová** – vede k získání titulu Mgr., Ing.
  - **Rigorózní** – vede k získání titulu PhDr., JUDr. nebo RNDr.
  - **Disertační** – vede k získání titulu Ph.D.
  - **Habilitační** – vede k získání titulu docent

Typy odborných (akademických) textů - stěžejní

- Odborný článek
- Odborný časopis
- Odborná kniha
  - (vše v tištěné a e-formě)

Odborný článek

- **Článek**

- obsahuje jasné, věcné, logické a srozumitelné vyjádření myšlenky nebo popis události
- hledá souvislosti, příčiny, následky a analyzuje je, třídí a zobecňuje
- je výsledkem subjektivního přístupu autora k dané problematice

Odborný článek

- **Odborný článek**

- písemnou formou zprostředkovává nemalé množství informací, poznatků a výsledků
- **Náležitosti odborného článku:**
  - Název článku, jméno autora (autorů)
  - Abstrakt, klíčová slova
  - Úvodní část
  - Jádro článku – materiál, metodika
  - Výsledky
  - Závěr
  - Poděkování
  - Použitá literatura

Odborný časopis

- Periodická publikace obsahující informace zpracované formou článků a vycházející pravidelně na určitém místě
- Identifikace časopisu je zajištěna osmimístným číselným kódem **ISSN** (International Standard Serial Number), kterým se jednoznačně označují názvy periodik vydávaných kdekoliv na světě.
- Záznamy ISSN jsou uloženy v Mezinárodním Registru ISSN

Odborná kniha

- Neperiodická publikace, prostředek šíření autorského díla, vědecké a technické informace
- Kategorie odborné knihy:
  - monografie,
  - sborník,
  - slovník,
  - encyklopedie
  - svazkové dílo
- K identifikaci slouží mezinárodní standardní kód knihy – ISBN

Odborná kniha

- Kniha publikovaná v elektronické formě se nazývá elektronická kniha (e-kniha, e-book)
- **ISBN** (International Standard Book Number) - kód pro jednoznačnou identifikaci knižních vydání
  - Celosvětovým orgánem systému je Mezinárodní agentura ISBN v Londýně
  - Vrcholným českým orgánem je Národní agentura ISBN pracující v Národní knihovně ČR

Vědecká a odborná kniha

- Autor + Název + Recenzenti
- Obsah – seznam všech kapitol a podkapitol
- **Rejstřík** – místní, věcný, personální nebo nerozlišený
  - Obsahuje vše, co autor považuje za důležité, slouží k vyhledávání v textu knihy
- **Bibliografie** – soupis jiných knih, na které se odkazuje v textu
- Ilustrace

Motivace k psaní

- **Myslete pozitivně, na psaní se těšte!**
- Vyberte si **jeden důvod, proč psát:**
  - Psaní mě nadevše baví, jsem grafoman
  - Těším se, že si někdo konečně bude muset přečíst můj výtvar
  - Musím všem svěřit své geniální myšlenky
  - Nudím se, a tak píšu
  - Neumím nic jiného než psát
  - Mám potřebu vyjádřit se jinak než ústně
  - Chci, aby po mně něco zbylo

Před zahájením psaní

- **10 zásadních kroků psaní odborného textu:**
  - Zvolit si **téma**
  - (pro diplomku - bedlivě zvážit výběr osoby **vedoucího práce**)
  - Vypracovat si **předběžnou osnovu**
  - Stanovit si **termín dokončení**
  - Sepsat si nejdůležitější **body práce**, vytvořit mentální mapu tématu
  - Určit si **cíle práce**
  - Vybrat si správný **software**
  - Najít si vhodný **čas** pro (pokud možno pravidelné) psaní
  - Nastavit si **odměny**
  - Nevzdávat to!

Na začátku vlastní tvorby textu

- **Zásady**

- Formulování hlavní (nosné) myšlenky/problému
- Reflexe reálných časových možností a náročnosti práce
- Vyhledávání a shromažďování potřebných informací a literatury k tématu
- Hodnocení a interpretace zdrojů a informací z nich
- Citování použité literatury
- Závěrečné úpravy a editace textu

Výběr tématu – v případě diplomové práce

- Rady Umberta Eca:
  - téma odpovídá studovanému oboru a zájmům diplomanta
  - prameny nutné pro zpracování tématu jsou dostupné
  - zpracovatelnost tématu odpovídá kulturní úrovni diplomanta
  - metodologické předpoklady výzkumu odpovídají zkušenosti diplomanta
- „Kdo chce psát diplomovou či dizertační práci, musí si najít takové téma, které je schopen zpracovat.“

Formulace problému (hl. myšlenky)

- Nalezení **vlastního přístupu k problému**
  - Jak toho docílit?
    - zužování/rozšiřování tématu
    - seznam provokativních **otázek**, které se k tématu váží
    - klíčová slova
    - katalog knihovny – užší témata podle **klíčových slov** = VÝHODA = ihned vidíte, jaká literatura je k dispozici
    - zdroje na internetu – POZOR = posouzení jejich kvality!!!
    - správně položená **výzkumná otázka**

Klíčová slova

- Jejich funkce – při hledání zdrojů informací k tématu (jakékoli) odborné práce
- Umět je určit = důležitá dovednost (rozumím podstatě textu)
- Jak na to?
  - **NE** předložky, spojky (tzv. stop slova), ani příslovce, věta ...
  - **ANO** podstatná jména, příp. přídavná jména, sousloví či fráze

Synonyma

- **Rozšiřují pohled na problém**, vytvářejí širší pojmovou základnu pro tvorbu odborného textu
- **Dostupné slovníky synonym** (určitě: **PALA, Karel. Slovník českých synonym**. ISBN 8071064505)
- **Online slovník** – <http://www.slovník-synonym.cz>
- V některých textových editorech funkce „synonyma“ či „tezaurus“
- **Související výrazy** – oborové výkladové slovníky a encyklopedie
- **Pravopisné varianty, slova nespisovná či výrazy nářeční**

Nadřazené a podřazené pojmy

- Hierarchizace a konkretizace vztahů
- **Nadřazený klíčový pojem – kromě klíčového pojmu obsahuje i jiné pojmy**
Př.: nadřazený pojem - dopravní prostředek
podřazené pojmy - vlak, automobil a letadlo
- Výrazy tradiční logiky – **obecný, širší** (tj. nadřazený) pojem
specifický, užší (tj. podřazený) pojem

Zužování a rozšiřování tématu

- **Zužování tématu = specifikování, konkretizace tématu**

Téma: Nanotechnologie

Zúžené téma: Nanotechnologie v potravinách

Jinak zúžené téma: Využití nanotechnologií pro ochranu životního prostředí

- **Rozšiřování tématu = zobecnění tématu**

Téma: Majetkové poměry Elišky Rejčky před založením kláštera Aula Sanctae Mariae

Rozšířené téma: Majetkové poměry Elišky Rejčky

Metody pro definování problému

- Kreativní, funkční, užitečné
  - Brainstorming
  - Myšlenkové mapy
  - Abeceda
- Viz **například**
<http://kpi.knihovna.cz/definovani-tematu/>

Výběr stylu psaní odborné práce

1. První osoba jednotného čísla – singulár

- nejsnadnější způsob psaní

2. První osoba množného čísla – plurál

- **tzv. autorský (skromnostní) plurál** – píšeme sami o sobě v množném čísle
- **tzv. inkluzivní plurál** – zahrnujeme do textu i čtenáře (*...přesuňme pozornost na další odstavec...*)

3. Neutrální styl – neosobní vyjadřování

- pasivní způsob psaní textu, odosobnění

Proces tvorby odborné práce

- Osnova práce + termíny
- Shromažďování informací z pramenů
- Hodnocení, interpretace zdrojů, informací
- Výzkum (je-li součástí práce)
- Vytváření textu
- Rozvíjení textu
- Příprava konečné verze
- Revize a korektura (typografie, pravopis!)
- Odevzdání práce

- (Obhajoba práce
- Publikování práce) – platí pro diplomovou práci

Čas a náročnost

- Sepsat si předem osnovu či maketu celé práce
- Technika **myšlenkové mapy** – užitečná!

Hodnocení a interpretace

- Nastavení správných kritérií
- Hodnocení zdrojů – elektronických, tištěných, netextových
- Hodnocení informací z daných zdrojů
- Být součástí akademické oborové komunity = **porozumění odborné terminologii**

Efektivní čtení – výchozí otázky

- Proč čtu tento text?
- Co z textu potřebuji zjistit?
- Co už o tématu vím?
- Jedná se opravdu o nejvhodnější text pro mou potřebu?

Efektivní čtení

- Stěžejní dovednost vysokoškoláka
- Klíčové pro hodnocení a interpretaci informací shromažďovaných pro odborný text
- Specifika čtení odborných textů (**techniky: listování, předběžné seznámení se s textem**)
- Hlubkové – aktivní čtení
- Povrchní čtení
- **Kritické čtení** – využít metod kritického myšlení

Hodnocení textu „s tužkou v ruce“

Jak si přivlastnit cizí text aneb **POZNÁMKY**

- poznámky k přečteným textům
- poznámky ze slyšených přednášek
- typy poznámek
- organizace poznámek

Struktura práce

- Formální členění – **tři základní oddíly**:
  - **vstupní** oddíl (např. obálka, titulní list, v případě článku nebo výzkumné zprávy abstrakt a klíčová slova)
  - **hlavní** oddíl (úvod, jádro práce, závěr)
  - **koncový** oddíl (např. rejstříky, resumé)

Vstupní oddíl

- **Několik prvních stran / první odstavec**
  - Účel - čtenář by se dozví jméno autora, název univerzity nebo pracoviště a rok zpracování
  - Někdy anotace, klíčová slova
  - (Autorovo poděkování konkrétním osobám a prohlášení ohledně samostatného zpracování práce) – platí pro kvalifikační práci

Hlavní oddíl

- **Nejrozsáhlejší částí celé práce:**
  - Úvod a předpokládané cíle práce
  - Materiál a metodika práce
  - Metody zpracování výzkumu (pokud proběhl)
  - Výsledky
  - Závěr

Koncový oddíl

- **Liší se podle obsahu práce:**

- (obvykle rejstřík, seznam zkratek, seznam obrázků, tabulek a grafů a přílohy) – platí pro kvalifikační práci
- důležitou **součástí každého** odborného textu je **seznam použité literatury** (seznam literatury a pramenů, které v práci citujete nebo na které odkazujete)

Redukovaný text

- Vzniká **z obsahové analýzy** plného textu dokumentu
- **Součástí odborných textů (článku, monografie nebo závěrečné práce)**
- Rozsah se řídí účelem, k němuž je vytvářen
- **Vždy podstatně kratší** než text plný

Redukovaný text – funkce

1. **Signální** (upozornění na existenci dokumentu v databázích, součást příspěvků ve sborníků různých konferencí)
2. **Substituční** (náhrada plného textu originálního dokumentu, vzhled do určité problematiky)
3. **Selekční** (možnost výběru dokumentů a literatury pro další plnotextovou četbu)

Druhy redukovaného textu

- Abstrakt (referát)
- Anotace
- Resumé
- Synopse
- Extrakt

Osvědčené rady na závěr

- **Základ** - vybrat si správné téma
- Důkladně si **časově rozvrhnout** a strukturovat průběh tvorby odborného textu
- Dodržovat **jednotný styl** vyjadřování v celé práci
- Nepodceňovat **strukturu** textu
- Nezanedbat **formální úpravy**

Druhý život odborného textu

- **aneb KDE A PROČ PUBLIKOVAT**
- Cenné zkušenosti!!!
- Publikovat je ztráta času, protože jen málo odborných periodik odměňuje přispěvatele? ANO i NE!
  - Zvýšení autorova odborného kreditu a prestiže instituce (ústavu, katedry)
  - Vyšší šance na získání grantu nebo stipendia – udělení grantu často podmíněno předchozí publikační činností
- Publikace – základ vědecké komunikace a diskuze

Seznam použité literatury

1. BUZAN, Tony. Mentální mapování. Praha: Portál, 2007.
2. ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc: Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.
3. KATUŠČÁK, Dušan, DROBÍKOVÁ, Barbora, PAPÍK, Richard. *Jak psát závěrečné a kvalifikační práce*. 5. vyd., v českém jazyce 1. Nitra: Enigma, 2008. 161 s. ISBN 9788089132706.
4. KOPEČNÁ, Pavla. Tvůrčí psaní a vědecká práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2009. 328 s. Dizertační práce. Vedoucí práce: PhDr. Zbyněk Fišer, Ph.D.
5. NEKUDA, J. O metodice zpracování bakalářských a diplomových prací v ekonomických oborech a vhodných informačních zdrojích. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. Kapitola 2.2, Výběr tématu a cíl práce, s. 7-10.
6. PRICE, Geraldine a Pat MAIER. Efektivní studijní dovednosti: odemkněte svůj potenciál. Vyd. 1. Překlad Tereza Semotamová. Praha: Grada Publishing, 2010, 361 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-802-4725-277.

Seznam použité literatury

7. SYNEK, Miloslav; SEDLÁČKOVÁ, Helena; VÁVROVÁ, Hana. *Jak psát bakalářské, diplomové, doktorské a jiné písemné práce*. 2., přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. s. ISBN 9788024512129.
8. ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 209 s. ISBN 80-86429-40-7.
9. ŽÁK, Petr. *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press, 2004.
10. *Jak efektivně číst odborné texty a správně psát vysokoškolské odborné práce? 1. část Jak efektivně číst odborné texty*. Textová opora kurzu KPI – Kurz práce s informacemi, 2007. Dostupné z www: http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/informace/materialy/pages/cteni-psani1_opora.pdf.

E-podpora: Kurz práce s informacemi - <http://kpi.knihovna.cz/>

pmazacov@phil.muni.cz,
pmazacova@gmail.com

<http://kisk.phil.muni.cz/cs>

